

DOI 10.26886/2414-634X.8(17)2017.1

UDC: : 373.3.016: 792.83

**THE INFLUENCE OF FOLK DANCING ON THE AESTHETIC
DEVELOPMENT OF PRESCHOOL AGE CHILDREN**

PhD in Pedagogical Sciences, V. A. Altukhov

H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Ukraine, Kharkiv

The influence of folk dancing on the aesthetic development of preschool age children is investigated. For understanding this issue, the age peculiarities of preschool age children are examined. In the process of studying the problem, methodological and psycho-pedagogical literature is studied. Ideas and views of outstanding pedagogues and psychologists of the past on the aesthetic development of preschool age children are briefly researched. Two groups of the social tasks, typical of aesthetic education, are formed; in the process of teaching folk dances, the means of aesthetic education are disclosed and the methods of aesthetic education are characterized. The methods of teaching folk dancing at the choreography lessons are described.

Keywords: folk dance, aesthetic education, children, preschool age, teacher.

кандидат педагогічних наук, Алтухов В. А. Вплив народних танців на естетичний розвиток дітей дошкільного віку/ Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, Україна, Харків

Досліджено вплив народних танців на естетичний розвиток дітей дошкільного віку. Для осмислення цього питання розглянуто вікові особливості дітей дошкільного віку. У процесі дослідження заявленої проблеми була вивчена методична та психолого-педагогічна література. Коротко досліджено ідеї та погляди видатних педагогів і психологів минулого щодо естетичного

розвитку дітей дошкільного віку. Сформульовано дві групи соціальних завдань, які має естетичне виховання; розкрито засоби естетичного виховання в процесі навчання народним танцям та охарактеризовані методи естетичного виховання. Схарактеризовано методи навчання народному танцю на уроках хореографії.

Ключові слова: народний танець, естетичне виховання, діти, дошкільний вік, педагог.

Кандидат педагогических наук, Алтухов В. А. Влияние народных танцев на эстетическое развитие детей дошкольного возраста / Харьковский Национальный педагогический университет имени Г. С. Сковороды, Украина, Харьков

Исследовано влияние народных танцев на эстетическое развитие детей дошкольного возраста. Для осмысления этого вопроса рассмотрены возрастные особенности детей дошкольного возраста. В процессе исследования заявленной проблемы была изучена методическая и психолого-педагогическая литература. Кратко исследованы идеи и взгляды выдающихся педагогов и психологов прошлого относительно эстетического развития детей дошкольного возраста. Сформулированы две группы социальных задач, которые характерны для эстетического воспитания; раскрыты средства эстетического воспитания в процессе обучения народным танцам и охарактеризованы методы эстетического воспитания. Охарактеризовано методы обучения народному танцу на уроках хореографии.

Ключевые слова: народный танец, эстетическое воспитание, дети, дошкольный возраст, педагог.

Вступ. Останнім часом зросла увага до проблеми естетичного виховання, яке є важливим засобом формування ставлення до життя,

морального і розумового виховання, формування гармонійно розвиненої і духовно багатой особи. Хореографії навчають у дошкільних освітніх установах украї рідко, в основному обмежуючись введенням занять з музично-ритмічних рухів, що є складовою частиною хореографічного навчання. Часто такі заняття включають практично бальну хореографію, не використовуючи можливостей народного танцю. Разом з тим, естетичне виховання дитини засобами народних танців грає важливу роль у розвитку творчої і успішної особистості дитини. Також народні танці залучають дітей до народних традицій і звичаїв.

Вивчення та узагальнення методичної, психолого-педагогічної літератури дозволяє дійти висновку, що розвитком основ естетичного усвідомлення займались С. П. Баранов, О. М. Леонтьєв, Б. Т. Ліхачов, А. К. Шульженко.

Індивідуальні особливості дитини та специфіку різних видів мистецтва естетичної діяльності у своїх працях розглядали такі видатні діячі, як: Л. С. Виготський, Б. М. Неменський, В. О. Сухомлинський та інші.

Підготовку спеціалістів у сфері мистецтва хореографії, а також – аналіз ролі танцю у розвитку і вихованні дитини у своїх дослідженнях висвітлювали, А. І. Борисова, М. Є. Валукіна, В. С. Костровицька та інші.

Мета дослідження: розкрити актуальність впливу народного танцю на естетичний розвиток дітей дошкільного віку у сьогоденні.

Завдання дослідження:

- проаналізувати психолого-педагогічну і методичну літературу з досліджуваного питання;
- схарактеризувати процес естетичного розвитку дітей дошкільного віку;

- визначити методи використання народних танців у естетичному розвитку дітей дошкільного віку.

Виклад матеріалу. Б. Т. Ліхачов, як і багато інших педагогів і психологів, вважає, що лише спрямована педагогічна естетико-виховна дія, а саме - залучення дітей до різноманітної творчої діяльності, здатні забезпечити глибоке усвідомлення естетичних явищ, підняти до розуміння краси дійсності і прекрасного в людській особистості. Видатні педагоги А. С. Макаренко, В. О. Сухомлинський та інші акцентували, що формувати особу і естетичну культуру особливо важливо в найбільш сприятливому для цього дошкільному віці, починаючи з трьох-шести років, оскільки дошкільний вік - найважливіший етап розвитку і виховання особи, період залучення дитини до пізнання навколишнього світу, її початкової соціалізації.

Як указують відомі дослідники теорії та практики естетичного виховання, воно є цілеспрямованим процесом творчої особистості, здатної сприймати, відчувати, оцінювати прекрасне і створювати художні цінності [1, с. 16].

Естетичне виховання - необхідна умова для формування людини високої культури. Під естетичним вихованням педагогіка розуміє виховання здатності сприймати, правильно розуміти, оцінювати і створювати прекрасне в житті та мистецтві [1, с. 13].

Як основний носій прекрасного, мистецтво також є засобом естетичного виховання. Реалізуючи повноцінне естетичне виховання і розвиток дитини, педагог забезпечує в майбутньому формування такої особистості, яка буде поєднувати в собі духовне багатство, справжні естетичні якості, моральну чистоту і високий інтелектуальний потенціал [2, с. 115].

Відомі дослідники - психологи Л. С. Виготський, А. В. Запорожець, В. В. Зіньковський, О. М. Леонтьєв, В. С. Мухіна, Д. Б. Ельконін

стверджують, що емоційно-чуттєві переживання становлять основу контактів дитини з дійсністю й тому поза емоційно-чуттєвим ставленням до світу, поза розвитком цих відносин неможливий цілісний розвиток особистості дитини. Естетичне ставлення до навколишнього світу формується у дитини в процесі життя, у зв'язку з її загальним психічним розвитком при суттєвому впливі виховання. Психологи підкреслюють, що на загальний психічний розвиток дитини впливає сприйняття прекрасного в житті і в мистецтві.

В. Н. Шацька ставить перед естетичним вихованням наступну мету: «Естетичне виховання служить формуванню здатності активного естетичного ставлення учнів до творів мистецтва, а також стимулює їх посильну участь у створенні прекрасного в мистецтві, праці, у творчості за законами краси» [3, с. 148].

Естетичні властивості особистості не є природними, але починають розвиватися з найбільш раннього віку в умовах соціального оточення та активного педагогічного керівництва [4, с. 215].

Розвиток дітей раннього віку слід розглядати як підготовчий етап до естетичного освоєння навколишнього світу. Починається він з розвитку розрізняльної чутливості всього сенсорного апарату та емоційного відклику на сприйняття найбільш яскравих властивостей та якостей предметів або явищ. Дитина радісно реагує ще тільки на окремі найбільш яскраві якості: на ритмічні рухи, музичні звуки, чисті яскраві колірні тони, на обличчя матері, її усмішку, ласкаву мову. Весь перший рік життя активно удосконалюється сенсорно-емоційна сприйнятливність дітей. Поступово на другому році життя у дітей відбувається вдосконалення сприймання: дитина сприймає не тільки властивості дійсності, але й окремі засоби естетичної виразності в деяких творах мистецтва. У неї виникають адекватні реакції на контрастні виразні засоби у творах мистецтва: веселу і сумну мелодію,

швидкий і повільний темп, голосне і тихе звучання музики тощо [3, с. 238].

У молодшому дошкільному віці відбуваються подальші зміни в естетичному розвитку дитини. Підвищується сприйнятливність до художніх творів, зокрема до деяких елементів їх художньої форми, наприклад, до ритму, ритми, кольорів. У дітей виникають більш різноманітні реакції на зміст твору в цілому, активно розвивається наслідування в найпростіших видах художньої та ігрової діяльності, формуються нові інтереси і потреби. Все це свідчить про наявність естетичного характеру художньої діяльності малят.

У середньому дошкільному віці відбувається суттєвий розвиток дитячого сприйняття, його точності і диференційованості. Разом з тим естетичне сприйняття продовжує характеризуватися фрагментарністю, воно тісно пов'язано з особистим досвідом дитини, її інтересами. У дітей чітко проявляється прагнення до творчості, самостійного вирішення поставленого завдання в образотворчій, музичній, театралізованій діяльності. Вони стають здатними свідомо домагатися виразності образу в танці, співі, в драматургії [5, с. 46].

До кінця старшого дошкільного віку поступово у дітей формується емоційна чуйність на різні виразні засоби в їх поєднанні, на найпростіші художні образи. Вони починають не тільки бачити, але й усвідомлювати початкові естетичні якості у творах мистецтва. У дітей формується інтерес до прекрасного в навколишньому оточенні [6, с. 78].

Естетичне життя дитини чудове своїм універсалізмом - і цим воно найбільш відмінне від естетичного життя дорослих: все прекрасне, в якій би формі воно не було, приваблює і захоплює її. Дитина любить і музику, і казку, і малювання, і ліплення, і танці, і сценічні вистави. Їй

зовсім чужа риса, яка дорослим: вона зосереджується на одному - двох видах мистецтва, а любить всі його види [7, с. 96].

Серед дорослих немало людей, які поклоняються прекрасному, коли воно постає лише у певній формі: одні люблять поезію і байдужі до музики, живопису, інші люблять живопис, скульптуру, але не люблять поезії тощо. Діти ж люблять все прекрасне - і ця універсальність естетичних інтересів дитини знаходить своє повне вираження в універсальності естетичної активності у дітей: вони люблять, і малювати, і співати, і ліпити, і слухати казки, грати на всіх інструментах, танцювати. Ніщо прекрасне не залишає дітей байдужими. Інша характерна риса дитячого естетичного життя полягає у її творчому характері: дитина ніколи не може обмежитися естетичним сприйняттям, вона незмінно прагне до творчості, користуючись усіма доступними їй засобами [7, с. 117].

Естетичне виховання має свої спеціальні завдання, які діляться на дві групи. Перша група спрямована на формування естетичного ставлення до навколишнього світу. Передбачається наступне: розвивати вміння бачити красу в природі, вчинках, мистецтві, розуміти прекрасне; виховувати художній смак, потребу в пізнанні прекрасного. Друга група завдань спрямована на формування художніх умінь у сфері різних мистецтв: навчання дітей малюванню, ліпленню, конструюванню; співу, музично-ритмічним рухам; розвиток словесної творчості [8, с. 89].

Кожній групі завдань естетичного виховання відповідають свої методи. Перша група завдань спрямована на залучення дітей до мистецтва, на розвиток у дошкільників естетичного смаку, розуміння прекрасного. Провідними методами для вирішення цих завдань є показ, спостереження, пояснення, аналіз, приклад дорослого. Показ як метод виховання використовується при первинному ознайомленні з

предметом естетичної дійсності. Вихователю важливо визначити об'єкт показу і створити умови для того, щоб увага дітей була зосереджена на тому, що їм показують [9, с. 52].

При використанні цих методів дуже важливо, щоб вихователь умів висловлювати дітям свої почуття, своє ставлення, володів засобами художньої діяльності. Для вирішення цих завдань в якості ведучих потрібні практичні методи: показ, вправи, пояснення, метод пошукових ситуацій. Важливо знаходити такі методи і прийоми, які б підтримували у дітей бажання брати участь у художній діяльності різних видів. Названі групи завдань дадуть позитивний результат лише за умови їх тісного взаємозв'язку в процесі реалізації [10, с. 26].

Отже, особливості естетичного розвитку дітей дошкільного віку дійсно займають важливе місце у всій системі навчально-виховного процесу, оскільки за ними стоїть не лише розвиток естетичних якостей людини, але і всієї особистості в цілому.

Недолік зайняття хореографією в дошкільних установах в тому, що основний упор зроблений на музично-ритмічний розвиток дітей, а хореографічному розвитку вихованців особливої уваги не приділяється: немає спеціальних вправ для зміцнення осанки, розвитку гнучкості, координації руху. Звідси виникає гіпотеза дослідження: якщо в роботі з дошкільниками використовувати народні танці, то процес естетичного розвитку дітей дошкільного віку буде успішним.

Танець - вид мистецтва, в якому художні образи створюються засобами пластичних рухів і ритмічно чіткої і безперервної зміни виразних положень людського тіла. Танець нерозривно пов'язаний з музикою, емоційно-образний зміст якої знаходить своє втілення в його хореографічній композиції, рухах, фігурах. Його специфіка полягає в тому, що думки, почуття, переживання людини він передає без допомоги мови, засобами рухів і міміки [11, с. 27].

Навчити дитину передавати характер музичного твору, його образний зміст через пластику рухів під музику - саме на це спрямована робота над танцем [12, с. 121].

Хореографія - це світ краси руху, звуків, світлових фарб, костюмів, тобто світ чарівного мистецтва. Заняття хореографічним мистецтвом сприяють фізичному розвитку дітей і збагачують їх духовно. Це гармонійне заняття залучає і дітей, і батьків. Дитина, що володіє гарною поставою, захоплює оточуючих.

Відомо, що діти дуже люблять танцювати. У танцях вони задовольняють свою природну потребу в русі. У виразних, ритмічних рухах танцю розкриваються почуття, думки, настрої, виявляється характер дітей. Навчитися танцювати дуже важко.

Шлях до пізнання і досконалості танцю довгий і складний, вміння приходить не відразу. Основою хореографічної підготовки дітей є вивчення танцювальних вправ класичної системи танців [13, с. 23].

Народний танець - це барвисте, яскраве творіння народу, втілює в собі його емоційний і художній образ. Народний танець може розповісти і показати всю багатотікову і різноманітну історію суспільства, в якому він зародився [14, с. 29].

Народний танець є уособленням фантазії людей і всієї глибини їх почуттів. Він насичений змістом, сюжетом, драматургічною основою, просторовими малюнками і пластичними рухами, які характерні для тієї чи іншої національності. Народний танець є найяскравішою і специфічною формою відображення дійсності, адже в ньому проявляються норми поведінки і взаємовідносини, етика і мораль. Всі ці аспекти кожної з епох відображаються в художній творчості народу [15, с. 7].

Історія походження народного танцю йде з глибини віків. Стародавні люди копіювали рухи тварин, імітували природні явища -

так зародився первісний танець, який еволюціонував у цей спосіб спілкування і прояву почуттів. Рухи подібних танців були своєрідним відображенням враження від навколишнього світу. Важливу роль у створенні народного танцю як виду зіграли ритуальні містерії, церемоніальні, релігійні та етнічні обряди, які були просто насичені хореографією. Танцювальні форми народної хореографії опрацьовувалися як мистецтво часом і з кожною епохою набували художньої цінності і закінченості, рухаючись до досконалості [16, с. 175].

Народний танець відіграє важливу роль у вихованні дітей. Це пов'язано з багатогранністю народного танцю, який поєднує в собі засоби музичного, образотворчого, спортивно-фізичного, естетичного і художнього розвитку [17, с. 42].

Народні танці багаті ритмами і повторами, вони несуть у собі конкретні образи, фарби, доступні і цікаві дитині, що є основою для пробудження і зміцнення емоційно - позитивного ставлення дітей до них. Цінність народних танців визначається ще й тим, що вони впливають на почуття дитини завдяки засобам виразності, і цей вплив носить природний характер. В силу цього вони доступні дітям з різним рівнем розвитку, і кожна дитина отримує від цього задоволення і емоційний заряд [18, с. 178].

Народні танці привертають увагу дітей, і тому на основі виділення елементів народного мистецтва, колірною ладу, композиції, їх можна використовувати для розвитку дитини: сприймання, естетичного відношення й естетичної оцінки, тобто, впливаючи на почуттєву сферу дитини, народне мистецтво стимулює розвиток творчих здібностей особистості [7, с. 32].

Важливу роль у процесі виховання народними танцями відіграє музичний супровід, що є основою проведення кожного заняття. Музика

повинна відповідати руху за характером, стилем, національним забарвленням. Гарний музичний супровід допоможе розвинути у дітей не тільки ритм, слух, але і виховати художній смак.

Вивчення народних танців в значній мірі розширює і збагачує виконавські можливості дітей. У процесі роботи педагог знайомить дітей з національними особливостями народних танців, розповідає про народні обряди, традиції, життя та історії народу. Кожен рух у народному танці несе в собі відгомін традицій народу, його способу життя. Національні танці завжди дуже динамічні, темпераментні, запалювальні, і вміщують у собі багато доброго життєрадісного гумору [6, с. 75].

Багато авторів зазначає, що раннє залучення дітей у творчу діяльність корисно для загального розвитку, цілком відповідає потребам та можливостям дитини. Особливо великий виховний потенціал навчання народно-сценічному танцю, як важливому компоненту збереження і розвитку традицій хореографічної культури. Крім цього, виховання в ранньому віці сильного і красивого тіла буде сприяти формуванню сильної і красивої, а головне - здорової людини.

Період дошкільного дитинства є, як показали дослідження педагогів і психологів (Л. А. Венгер, А. А. Грибовська, Т. Н. Доронова, Т. З. Комарова, Н. П. Сакулина, Т. Я. Шпикалова), найбільш сензитивним до сприйняття народного мистецтва, його використання в творчій діяльності [12, с. 104].

До засобів естетичного виховання в процесі навчання народним танцям відносяться, перш за все, різноманітні види самого танцю. У кожному з них викладач може вказати учням на прояви прекрасного. Засобами естетичного виховання є також свята, виступи, обстановка занять, використання творів мистецтва і т. п.

Естетичне виховання при навчанні народним танцям характеризується наступними методами:

- емоційно-виразне пояснення вправ і танцювальних рухів, образне слово;

- технічно досконалий і емоційно-виразний показ вправи і танцювальних рухів, який викликав би почуття замилювання прекрасним;

- надихаючий приклад у діях та вчинках;

- практичне привчання до творчих проявів краси в танцювальній діяльності в процесі занять народно-сценічним танцем [3, с. 258].

Організація занять основам хореографії забезпечується низкою методичних прийомів, які викликають у дітей бажання творчості. Педагог для кожної вправи, гри, танцю вибирає найбільш ефективний шлях пояснення даного музично-рухового завдання. Найбільш доцільними є такі методи.

Метод показу. Розучування нового руху педагог починає точним показом. Це необхідно для того, що у виконанні педагога рух постає в закінченому варіанті. Діти відразу бачать художнє втілення образу, що будить їх уяву. У деяких випадках, особливо на початку роботи, педагог може виконувати вправи разом з дітьми, щоб захопити їх і посилити емоційно-рухову відповідь на музику.

Словесний метод. Методичний показ не може обійтися без словесних пояснень. Розмовна мова, будучи тісно пов'язаною з рухом, жестом і музичною інтонацією, виявляється тим самим містком, який служить сполучною ланкою між рухом і музикою. Словесні пояснення повинні бути короткими, точними, образними і конкретними. Дітей з перших же занять потрібно познайомити зі спеціальними термінами [10, с. 36]. Також, у словесному методі дуже важлива і інтонація, і те, з якою силою сказано слово. Словом можна стимулювати активність

дітей, але можна і вбити їх віру в себе. Для п'яти - шестирічних дітей можна дати іноді тільки словесне завдання, і вони його сприймуть, але занадто часто вдаватися до такого методу недоцільно.

Музичний супровід як методичний прийом. Педагог своїми поясненнями повинен допомогти дітям набути вміння погоджувати рухи з музикою. Правильно вибрана музика несе в собі всі ті емоції, які потім маленькі виконавці виявляють у танці.

Імпровізаційний метод. На заняттях хореографією має сенс поступово підводити дітей до можливості імпровізації, тобто вільного, невимушеного руху, такого, як підказує музика. Діти повинні самі знаходити необхідні рухи під безпосереднім її впливом. Педагогу слід тактовно звернути увагу дитини на справжній характер музики, на пошук власних фарб і відтінків у виконанні [19, с. 66].

Метод ілюстративної наочності. Творча діяльність дітей не може протікати без розповіді про танцювальні культури минулих століть, без знайомства з репродукціями, книжковими ілюстраціями, фотографіями та відеофільмами. Необхідно з'ясувати, чи зрозумілий він дітям, сподобався чи ні і чому, а також допомогти розібратися в побаченому.

Ігровий метод. Відомий учений-педагог, фізіолог, методист П.Ф. Лесгафт ще в кінці дев'ятнадцятого століття розробив теорію і методику рухливих ігор. Рухлива гра визначається ним як вправа, за допомогою якої дитина готується до життя. У дітей чотирьох-шести років ігровий рефлекс домінує, малюк краще все сприймає через гру, тому ігровий метод у навчанні так близький до провідної діяльності дошкільника [20, с. 7].

Суть ігрового методу в тому, що педагог підбирає для дітей таку гру, яка відповідає завданням і змісту заняття, віку і підготовленості дітей, які нею займаються. Гра завжди викликає у дітей веселий настрій. І інтерес у них не знижується, навіть якщо по ходу гри

викладач вносить ті чи інші зміни, ускладнюючи або полегшуючи завдання. Саме у грі легше всього коригувати поведінку вихованців. В одних випадках підбадьорливе слово педагога викличе позитивні емоції, в інших – його стримуючий тон спонукає співвіднести свою поведінку з пред'явленими вимогами.

Концентричний метод полягає в тому, що педагог, у міру засвоєння дітьми певних рухів, танцювальних композицій, знову повертається до пройденого, але вже пропонує все більш складні вправи і завдання [8, с. 56].

На основі художньо-естетичних цінностей, закладених в народній творчості, йде процес активного виховання дітей та соціалізації особистості на основі народних традицій, народної культури, виховання, що викликає у дітей розвиток почуття прекрасного, вміння бачити і спостерігати, розуміння почуття стилю через красу простих, відшліфованих віками народних форм у мистецтві танцю. [7, с. 96].

Отже, використання народних танців є ефективним засобом в естетичному розвитку дітей дошкільного віку, бо при розучуванні народного танцю можна досягнути народну культуру, розширити кругозір дітей у спілкуванні з традиціями, що дійшли з глибини століть зберегли багатство етнічної самосвідомості, високу духовність і шляхетність душі народу.

Висновки. У процесі дослідження заявленої проблеми була вивчена методична та психолого-педагогічна література. Таким чином, наша теорія досить добре представлена в роботах Б. Т. Лихачова, Л. С. Виготського, Д. Б. Ельконіна, А. А. Грибовської

Естетичне виховання дійсно займає важливе місце у всій системі навчально-виховного процесу, оскільки за ним стоїть не лише розвиток естетичних якостей людини, але і всієї особистості в цілому. Естетичне

ставлення до навколишнього формується у дитини в процесі життя, у зв'язку з її загальним психічним розвитком при визначальному впливові вихователя.

Значне місце в музично-ритмічному вихованні дошкільнят відводиться танцям. Основою хореографічної підготовки дітей є вивчення танцювальних вправ класичної системи танців. Народний танець є найяскравішою і специфічною формою відображення дійсності, адже в ньому проявляються норми поведінки і взаємовідносин, етика і мораль. Таким чином, через все багатство народної культури відбувається розвиток особистості з активною громадянською позицією, з толерантним мисленням і широким світоглядом. Перспективи подальших досліджень полягають у визначенні ролі впливу народного танцю на естетичний розвиток дітей різного віку.

Література:

- 1. Подповетная Е.В. Интеграция основного и дополнительного образования как условие повышения качества эстетического воспитания подростков / Текст.: дис.. канд. пед. наук: 13.00.01 Е. В. Подповетная. - Мурманск, 2009. с. 210.*
- 2. Базарова Н. П. Азбука классического танца. Первые три года обучения 5-е изд. / Н. П. Базарова, В. П. Мей. - Спб: Лань, 2010. - с. 240.*
- 3. Мижеригов В. А. Словарь-справочник по педагогике Текст. / Авт.-сост. В. А. Мижеригов; под. общ. ред. П. И. Пидкасистого. - М.:ТЦ Сфера, 2010. - с. 448.*
- 4. Головань С. Н. Музыкальное воспитание детей дошкольного возраста: пособие для муз. руководителей. / С. Н. Головань, М. В. Спиридонов. - Р н/Дону: Феникс, 2009. - с. 363.*

5. Буренина А. И. *Ритмическая мозаика (Программа по ритмической пластике для детей дошкольного и младшего школьного возраста).* - 2-е изд., испр. и доп. / А. И. Буренина. - СПб.: Лира. 2009. - с. 220.
6. Борисова В. В. *Гимнастика: Ритмическая Гимнастика. Учебно-Методическое Пособие.* / В. В. Борисова, Т. А. Шестакова. - Цифровая книга, 2011. - с. 66.
7. Портнов Г. П. *Ну-ка, дети, встаньте в круг! Танцы народов мира. Пособие для преподавателей ритмики и хореографии, музыкальных руководителей детских дошкольных учреждений.* / Г. П. Портнов. - Санкт-Петербург: Композитор, 2010. - с. 64.
8. Селевко Г. К. *Современные образовательные технологии: Учебное пособие.* / Г. К. Селевко. - М.: Народное образование, 2008. - с. 158.
9. Затымина Т. А. *Музыкальная ритмика.* / Т. А. Затымина, Л. В. Стрелетов. - М.: Глобус, 2013. - с. 144.
10. Ковалева Т. А. *Танцевальный MIX-2* / Т. А. Ковалева, В. М. Чемрукова. - Зорны: Верасок. 2011. - с. 474.
11. Черемнова Е. Ю. *Танцетерапия: танцевально-оздоровительные методики для детей* / Е. Ю. Черемнова. - Ростов н/Д: Феникс, 2009. - с. 121.
12. *Зайфферт.* - Лань: Планета музыки, 2013. - с. 128.
13. Александрова Н. А. *Классический танец для начинающих* / Н. А. Александрова. - Санкт-Петербург: Лань, 2009. - с. 128.
14. Борисова В. Н. *Гимнастика. Основы хореографии.* / В. Н. Борисова. - М: Бибком, 2011. - с. 101.
15. Мориц В. Э. *Методика классического танца* / В. Э. Мориц, Н. И. Тарасов, А. И. Чекрыгин. - 2-е изд. - Санкт-Петербург: Лань, 2009, - с. 384.
16. Костровицкая В. С. *Классический танец: слитные движения. Руки* / В. С. Костровицкая. - Санкт-Петербург: Лань, 2009. - с. 128.

17. Костровицкая В. С. 100 уроков классического танца (с 1 по 8 класс) 3-е изд. / В. С. Костовицкая. - Санкт-Петербург: Лань, 2009. - с. 320.

18. Пустовойтова М. Н. Ритмика для детей 3-7 лет. / М. Н. Пустовойтова. - М.: Книга по Требованию, 2009. - с. 184.

19. Малахова Л. А. Музыкальное воспитание детей дошкольного возраста: пособие для муз. руководителей / Л. А. Малахова. - Ростов-на-Дону: Феникс, 2009. - с. 214.

20. Семенова Н. М. Работа Центра детского творчества по интеграции общего и дополнительного образования детей. Текст № 7. / Н. М. Семенова. - Завуч, 2010. - с. 10-15.

References:

1. Podpovetnaya E. V. Integratsiya osnovnogo i dopolnitelnogo obrazovaniya kak uslovie povyisheniya kachestva esteticheskogo vospitaniya podrostkov / Tekst.: dis.. kand. ped. nauk: 13.00.01 E. V. Podpovetnaya. -Murmansk, 2009. c. 210.

2. Bazarova N. P. Azbuka klassicheskogo tantsa. Pervye tri goda obucheniya 5-e izd. / N. P. Bazarova, V. P. Mey. - Spb: Lan, 2010. - s. 240.

3. Mizherikov V. A. Slovar-spravochnik po pedagogike Tekst. / Avt.-sost. V. A. Mizherikov; pod. obsch. red. P. I. Pidkasistogo. - M.: TTs Sfera, 2010. - s. 448.

4. Golovan S. N. Muzyikalnoe vospitanie detey doshkolnogo vozrasta: posobie dlya muz. rukovoditeley. / S. N. Golovan, M. V. Spiridonov. - Rn/Donu: Feniks, 2009. - s. 363.

5. Burenina A. I. Ritmicheskaya mozaika (Programma po ritmicheskoy plastike dlya detey doshkolnogo i mladshogo shkolnogo vozrasta).-2-e izd., ispr. i dop. / A. I. Burenina. - SPb.: Lira. 2009. - s. 220.

6. *Borisova V. V. Gimnastika: Ritmicheskaya Gimnastika. Uchebno-Metodicheskoe Posobie. / V. V. Borisova, T. A. Shestakova. - Tsifrovaya kniga, 2011. - s. 66.*
7. *Portnov G. P. Nu-ka, deti, vstante v krug! Tantsyi narodov mira. Posobie dlya prepodavateley ritmiki i horeografii, muzykalnykh rukovoditeley detskih doskolnykh uchrezhdeniy. / G. P. Portnov. - Sankt-Peterburg: Kompozitor, 2010. - s. 64.*
8. *Selevko G. K. Sovremennyye obrazovatelnyye tehnologii: Uchebnoe posobie. / G. K. Selevko. - M.: Narodnoe obrazovanie, 2008. - s. 158.*
9. *Zatyamina T. A. Muzykalnaya ritmika. / T. A. Zatyamina, L. V. Strepetov. - M.: Globus, 2013. - s. 144.*
10. *Kovaleva T. A. Tantsevalnyiy MIX-2 / T. A. Kovaleva, V. M. Chemrukova. - Zornyi: Verasok. 2011. - c. 474.*
11. *Cheremnova E. Yu. Tantseterapiya: tantsevalno-ozdorovitelnyye metodiki dlya detey / E. Yu. Cheremnova. - Rostov n/D: Feniks, 2009. - s. 121.*
12. *Zayffert. - Lan: Planeta muzyki, 2013. - s. 128.*
13. *Aleksandrova N. A. Klassicheskiy tanets dlya nachinayuschih / N. A. Aleksandrova. - Sankt-Peterburg: Lan, 2009. - s. 128.*
14. *Borisova V. N. Gimnastika. Osnovy horeografii. / V. N. Borisova. - M: Bibkom, 2011. - s. 101.*
15. *Morits V. E. Metodika klassicheskogo tantsa / V. E. Morits, N. I. Tarasov, A. I. Chekryigin. - 2-e izd. - Sankt-Peterburg: Lan, 2009, - s. 384.*
16. *Kostrovitskaya V. S. Klassicheskiy tanets: slitnyye dvizheniya. Ruki / V. S. Kostrovitskaya. - Sankt-Peterburg: Lan, 2009. - s. 128.*
17. *Kostrovitskaya V. S. 100 urokov klassicheskogo tantsa (s 1 po 8 klass) 3-e izd. / V. S. Kostrovitskaya. - Sankt-Peterburg: Lan, 2009. - s. 320.*
18. *Pustovoytova M. N. Ritmika dlya detey 3-7 let. / M. N. Pustovoytova. - M.: Kniga po Trebovaniyu, 2009. - s. 184.*

19. Malahova L. A. *Muzyikalnoe vospitanie detey doshkolnogo vozrasta: posobie dlya muz. rukovoditeley* / L. A. Malahova. - Rostov-na-Donu: Feniks, 2009. - s. 214.

20. Semenova N. M. *Rabota Tsentra detskogo tvorchestva po integratsii obshchego i dopolnitelnogo obrazovaniya detey. Tekst № 7.* / N. M. Semenova. - Zavuch, 2010. - c. 10-15.